

da vjeruješ da ima smisla, da vidiš da je to ispunjenje» (str. 115). Ako pažljivo čitamo što Turčinović kaže o strahu Božjemu, za koji Pismo veli da je početak mudrosti, moći ćemo zaključiti da govori o osobnom iskustvu toga dara ukoliko taj dar znači unutarnju pribranost, zrelo, odvažno i sigurno postavljanje prema svemu (usp. str. 61). Možda se najjasnije autobiografske crte njegova lika, što je po sebi i razumljivo, mogu raspoznati u njegovom razmišljanju o istarskom čovjeku koje je izgovorio za jednim okruglim stolom ljeta Gospodnjega 1982.: »Istra je jedini hrvatski kraj koji nije imao svoga plemstva, ni građanstva, nikakvih pozicija, pa se ondje sve rađalo nekako iz ničega. A kad se čovjek postavi na noge iz ničega, onda se događa to da izrastu ljudi na vlastitoj kičmi, istodobno pitomi i nepodmitljivi. Rade bez pridržaja i bez ostataka, izvan karijerističkih računica. Prilike ih na to sile. To je nužda rubnih

situacija, zato su se takvi ljudi ovdje i rađali i vjerujem da su upravo oni učinili to da se tamo život uopće održao. A to je, čini mi se, jako kršćanski i jako ljudski. Ti ljudi doista onda pripadaju svima, jer služe po duši, a ne iz računa« (str. 154).

Vratimo se na početak, na naslovnicu i na ruže kojima smo započeli ovaj prikaz. Svaki od ova tri velika muža vjere dobio je po jednu crvenu ružu. Tri ruže za tri velikana uma, duha i srca. Nisam veliki znanac cvijeća, i ne spadam u aranžere, no čini mi se da se neparan broj ruža, jednu, tri ili više poklanja živima. Ove ruže na naslovnicama svjedoče da oni kojima su poklonjene žive. Njihove misli zrače dobrotom, potiču na ljubav, upućuju na život, na plodno zajedništvo s Bogom i s ljudima. O njihovu životu posebno svjedoči djelo kojemu danas slavimo 40. obljetnicu – »Kršćanska sadašnjost«.

Anton Tamarut

**Nikola HOHNJEC, Središnje teme Knjige Otkrivenja.
Novost u komunikaciji Boga i Krista, Glas Koncila, Zagreb,
2008., 187 str.**

Naslov djela pokazuje da autor ide odmah *in medias res*, odnosno da se vodi biblijsko-teološkim pristupom Knjizi Otkrivenja. Tako je doista u središtu njegova studiranja teologija, odnosno kristologija djela *in examine*. Pod tim se vidom govori i o teologiji novosti, odnosno eshatologiji koja je i započela Kristovim ovozemaljskim dolaskom i ispunjenjem novoga Saveza koji navješćuje Jr 31,31s.

Za razumijevanje novozavjetne apokaliptike važno je uočiti da se ona nadovezuje na starozavjetnu apokaliptiku, ali i intertestamentarnu literaturu, pa je to jedna od bitnih hermeneutskih pretpostavki. Kako sam autor govori o toj literaturi: »Udomaćila se tako u Starom zavjetu, napose kod velikih i malih proroka, posebno kod Daniela. Nije joj strano ni opsežno vlastito stvaralaštvo izvan staro-

zavjetnog kanona. Tri su djela tipičan izbor iz te apokrifne literature: *Ratno pravilo sinova svjetla protiv sinova tame* u Kumranu, *Jobov testament* i *Ilijina apokalipsa*« (str. 8). Upravo tako autor i uvodi u središnje teme. U tom je smislu možda premalo stavljen naglasak na još neke hermeneutске probleme. Prije svega mislimo na simboliku kao nužan hermeneutски ključ (ona se, doduše, razrješava na licu mjesta, kad autor obrađuje pojedini tekst – npr. str. 62-63). U tom je smislu, nadalje, vrlo važna crkvena zajednica, osobito njezina situacija koja je nužna za interpretaciju i razumijevanje uloge Krista uskrsnuloga iliti Jaganjca što je središnji motiv i kristološka novost i koju autor suvereno iznosi budući da je bila i argument njegova doktorata (N. HOHNJEC, *Das Lamm – to arnion in der Offenbarung des Johannes. Eine exegetisch-theologische Untersuchung*, Roma, 1980.). Pritom mislimo na ulogu cara Domicijana i progone kršćana, odnosno carski kult, jer autor spominje ulogu crkvene/liturgijske zajednice, odnosno crkvenu funkciju Jaganjca. Odnos Krista Jaganjca i zajednice dolazi do izražaja u Otk 11 – 16. Autor to ovako sažima: »Oko Jaganjčeva djela nastala je zajednica pobjednika (Otk 12,11) i otkupljenih koje on vodi (Otk 13,8) i već su oni u proslavljenom stanju jer su brojčano i kvalitativnim vezivanjem nerazdruživo vezani uz Boga i Krista Jaganjca (Otk 14 – 15)« (str. 70). Pozornom čitatelju neće promaknuti da je riječ o liturgijskoj zajednici, ali možda u tom smislu treba i istaknuti Apokalipsu kao liturgijsku knjigu. Na str. 51 piše: »Ovdje se radi o nebeskoj liturgiji i pjesmi, ali bez daljnjeg se može ustvrditi da je hvalospjev uzet

iz zemaljske kršćanske liturgije, duboko ukorijenjene u židovstvo. No, i zemaljska je liturgija izraz nebeske liturgije, koja kao i svaka liturgija prvotno slavi Boga. Ona se naime klanja, ali i zahvaljuje (tj. slavi euharistiju)«.

Riječ je o središnjim temama govora o Bogu i Kristu, tj. teologiji i kristologiji i njihovom stjecištu, koje autor naziva komunikacijom. Koliko se tu može govoriti o teocentričnosti, odnosno kristocentričnosti Knjige Otkrivenja?

U toj je komunikaciji važno spomenuti mjesto u jedanaestom poglavlju gdje se kaže: »I sedmi anđeo zatrubi. I na nebu odjeknuše silni glasovi: 'Uspostavljeno je nad svijetom kraljevstvo Gospodara našega i Pomazanika njegova i kraljevat će u vijeke vjekova!'« (Otk 11,15). Taj osobiti mesijanizam Knjige Otkrivenja stavlja za Gospodina i njegova Pomazanika zajedničku jedninu, »on« će kraljevati. Pomazanik vrši svoju kraljevsku čast zajedno s Gospodinom Bogom. On potpuno ulazi u Božju vladavinu. Isus je zbog toga »Gospodar gospodara i Kralj kraljeva« (usp. Otk 17,14; također 19,16) protiv kraljeva zemlje (usp. npr. Otk 19,19). Ovdje je vidljiva aluzija na Dn 4,33 prema Septuaginti, odnosno Pnz 10,17. Govor o Mesiji uokviren je u kraljevski kontekst. Naslov Pomazanik dolazi stoga iz te kraljevske tradicije i naglašava svoj odnos s Bogom (usp. Otk 11,15; 12,10). Upravo ovo zadnje spomenuto mjesto – Otk 12,10: »I začujem glas na nebu silan: 'Sada nasta spasenje i snaga i kraljevstvo Boga našega i vlast Pomazanika njegova! Jer zbačen je tužitelj braće naše koji ih je dan i noć optuživao pred Bogom našim'«

–koje govori o Kristu stavlja ga uz naslov Jaganjac. Tako naš autor zaključuje: »U posljednjem odsjeku Otkrivenja krije se osobito snažna teologija o Kristu Jaganjcu. Prvo je tu Kristovo božansko ime i služba: Gospodar i Kralj protiv svega zla, a na dobro svojih sljedbenika (Otk 17,14; 19,16)« (str. 75). Ti su sljedbenici »zajednica pobjednika« (usp. Otk 12,11), tako da se vidi i crkvena funkcija Jaganjca, odnosno Krista. Upravo Knjiga Otkrivenja izražava društveno-političku kritiku. U dan Gospodnji (Otk 1,10) Ivan promatra Krista, Gospodara nad gospodarima (Otk 17,14; 19,16) koji izvršava srdžbu Sjevladara (Otk 19,15) protiv zemaljskih vladara. »Za Božje neprijatelje nema nikakvog olakšanja ili spasenjske mogućnosti. Očita je povezanost s 1. poglavljem Knjige Otkrivenja, i to kod viđenja o Sinu čovječjem, o očima punim sijevanja i maču iz usta. Naglašena su i sljedeća kristološka odličja: mnoštvo dijadema, odjeća natopljena krvlju, skriveno ime i ispisana imena, Riječ Božja, Gospodar gospodara i Kralj kraljeva. Tim opisom dolazi se do Kristove objave i svršetka povijesti« (str. 91). To oduzima pravo ovozemaljskim vladarima da se nazivaju »Gospodin i Bog«. To se dostojanstvo ne pripisuje nikome osim jednom Bogu i Kristu. S tom vladalačkom tradicijom povezan je govor o Isusu kao Sinu Božjem: »I anđelu Crkve u Tijatiri napiši: »Ovo govori Sin Božji, Onaj u koga su oči kao plamen ognjeni, a noge mu nalik na mjed uglađenu« (Otk

2,18). Riječ je o nebeskoj viziji prema Dn 10,6. Činjenica da je Isus Sin Božji i vladar pripada njegovu nebeskom položaju. O tome nam govori Otk 12,5 gdje je riječ o Sinu, Djetetu koje »bi uzeto k Bogu i prijestolju njegovu«. U svom sukobljavanju s carskim kultom Knjiga Otkrivenja donosi još jedan važan naglasak. Ona stavlja tekst 2 Sam 7,14 u odnos s članovima zajednice koji pobjeđuju u eshatološkom sukobu (Otk 21,7). Ovim 21. poglavljem Knjige Otkrivenja otvorili smo još jednu bitnu odrednicu Hohnjecove problematike, a to je »novost« koju komunicira Bog i Krist. Ta *kainós-teologija* »prelazi lingvističku i sadržajnu poruku te uvodi eshatologiju i njome se bavi« (str. 138). U toj je novosti sva eshatologija jer »Otkrivenje nam predstavlja jednu od najkompletnijih slika eshatologije Novog zavjeta: konačni svršetak – prethodnicu, izričitu, ali ograničenu i funkcionalnu za tipičnu situaciju svršetka, (ostvarenu eshatologiju), usmjerenu prema onom svršetku, što ga Crkva nastoji živjeti« (str. 159). Crkva je do tada zaručnica.

Važnost je objavljivanja ovih Hohnjecovih studija na hrvatskom jeziku velika jer na razumljiv način približava poruku Knjige Otkrivenja koja se obraća i danas svom »progonjenom« čitatelju i slušatelju: »Blago onomu koji čita i onima što slušaju riječi ovog proroštva te čuvaju što je u njem napisano. Jer vrijeme je blizu!« (Otk 1,3).

Mario Cifrak